

Přednáška pro VIII. jarní semestr magisterského studia

Základní zásady trestního práva
procesního a trestního řízení

1. 3. 2011

prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.

Funkce základních zásad (vůdčích právních idejí)

- **interpretační** – prostřednictvím základních zásad trestního řízení provádí orgány činné v trestním řízení interpretaci příslušného ustanovení trestního řádu a tím je zajištěn předpoklad pro jednotnou interpretaci;
- **aplikační** – funguje obdobně jako interpretační, přičemž se projevuje v rozhodovacím procesu orgánů činných v trestním řízení;
- **zákonodárná** – zákonodárce při tvorbě práva musí důsledně vycházet ze základních zásad, na nichž je příslušná norma vybudována;
- **poznávací** – z charakteru základních zásad a jejich uplatnění v trestním procesu lze usuzovat na charakter trestního procesu (inkviziční, adversární, smíšený);
- **kontrolní** – zaměřena na dodržování zákonnosti.

Základní zásady trestního práva procesního

- **Rozhodování o vině a trestu nezávislým soudem** (čl. 81, 90 věta druhá, 92 Ústavy, čl. 38 odst. 1, 40 odst. 1 LZPS)
- **Vázanost soudů jen zákonem** (čl. 95 odst. 1 Ústavy)
- **Právo na zákonného soudce** (čl. 38 odst. 1 LZPS)
- **Právo na soudní ochranu** (čl. 36 LZPS)
- **Zásady vyplývající z mezinárodních smluv** (čl. 10 Ústavy)

- **Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod:**
 - **Právo na svobodu a osobní bezpečnost** (čl. 5)
 - **Právo na spravedlivý proces** (čl. 6)

Základní zásady trestního řízení

Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů

- Podle článku 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod „nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody **jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.**“ Obdobnou definici obsahuje § 2 odst. 1 trestního řádu.

Zásada legality

- Podle § 2 odst. 3 trestního řádu je státní zástupce **povinen stíhat** všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.

Zásada oficiality

- Podle § 2 odst. 4 trestního řádu (policejní orgán, státní zástupce a soud) **postupují z úřední povinnosti**, jestliže tento zákon nestanoví něco jiného; trestní věci musí projednávat co nejrychleji a s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod.

Zásada zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností (zásada materiální pravdy)

- Podle § 2 odst. 5 trestního řádu orgány činné v trestním řízení postupují ve věcech tak, aby byl zjištěn **skutkový stav věci**, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezbavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu.

Zásada volného hodnocení důkazů

- Podle § 2 odst. 6 trestního řádu orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu **jednotlivě i v jejich souhrnu**. Žádný druh důkazu není upřednostňován.

Zásada obžalovací

- Podle § 2 odst. 8 trestního řádu trestní stíhání před soudy je možné jen na **základě obžaloby** podané státním zástupcem.

Zásady veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti

- Podle § 2 odst. 10 trestního řádu se trestní věci před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání může být **veřejnost vyloučena** jen v případech výslovně stanovených v trestním řádu. Veřejnost může být vyloučena z řízení před soudem, jestliže by veřejné projednávání případu mohlo ohrozit tajemství, které je chráněno zákonem, morálku nebo nerušený průběh řízení nebo bezpečnost či jiný důležitý zájem svědků. Veřejnost může být vyloučeno také jen pro část řízení.
- Podle § 2 odst. 11 trestního řádu je **jednání před soudem ústní**; důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslychají.
- Podle § 2 odst. 12 trestního řádu při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném i neveřejném zasedání **smí soud přihlídnout jen k těm důkazům**, které byly při tomto jednání provedeny.

Zásada zajištění práva na obhajobu

- Každý, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v řízení poučen o právech umožňujících mu **plné uplatnění obhajoby** a o tom, že si též **může zvolit obhájce**; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit obviněnému plné uplatnění jeho práv.

Právo užívat mateřský jazyk

- Každý je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého **mateřského jazyka**. Tyto orgány vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Jestliže je zapotřebí provést překlad obsahu písemného dokumentu nebo jestliže obviněný prohlásí, že neovládá jazyk, ve kterém se řízení vede, bude přizván tlumočník.

Zásada vyhledávací

- Konkretizuje zásadu oficiality, pokud jde o důkazní řízení. Podle § 2 odst. 5 jsou orgány činné v trestním řízení povinny zjišťovat závažné skutečnosti, ať svědčí v **neprospěch** či **ve prospěch obviněného**, z úřední povinnosti. Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. odlišila v tomto ohledu povinnosti orgánů činných v trestním řízení na přípravné řízení a řízení před soudem.

Zásada presumpce nevinny

- Je vyjádřena v ustanovení § 2 odst. 2 tak, že dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu **není vyslovena vina**, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.

Zásada rychlosti a šetření občanských práv zaručených ústavou, přiměřenosti a zdrženlivosti

- Podle § 2 odst. 4 se trestní věci musí **projednávat co nejrychleji** a s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonu trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení.

Zásada nepřipustnosti zásahu petic do činnosti orgánů trestního řízení

- Je vyjádřena v § 2 odst. 4 věta poslední tak, že k **obsahu petic** zasahujících do plnění povinností orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí.

Děkuji za pozornost